

ВІДГУК

офіційного опонента Погребняка Володимира Аркадійовича про дисертацію Істоміної Катерини Юрївни «Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти

Актуальність і доцільність звернення до проблеми професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин передусім зумовлена інтенсифікацією розвитку міжнародного співробітництва в освітній галузі у загальносвітовому масштабі, глобалізаційними перетвореннями соціокультурного середовища й, у зв'язку з цим, активізацією прагнення вітчизняних вишів обґрунтовано поєднувати національні педагогічні традиції і тенденції піднесення міжнародного освітнього простору.

Безперечно, розробка цілісної стратегії професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в Україні сьогодні потребує комплексного вивчення наукових досягнень і педагогічного досвіду зарубіжних освітніх систем, їх критичного аналізу й оцінки з метою подальшого творчого використання й упровадження з урахуванням історичних, політичних, економічних, соціокультурних та інших особливостей нашої країни і системи її вищої освіти.

Звернення саме до канадського науково-педагогічного досвіду зумовлене тим фактом, що в умовах глобалізаційних перетворень і активізації міжнародного співробітництва у сфері освітніх послуг система вищої освіти Канади характеризується високою конкурентоспроможністю, має значний престиж і користується великим попитом у міжнародних студентів, а педагогічною наукою та практикою цієї країни накопичено й узагальнено цінний позитивний досвід професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин.

Представлена дисертація виконана в руслі наукової теми Національного університету «Львівська політехніка» «Теорія і практика розвитку освітніх систем та професійної підготовки фахівців в умовах трансформаційних суспільних процесів» (державний реєстраційний номер 0115U000456).

Дослідження К. Ю. Істоміної пройшло належну апробацію: матеріали і висновки роботи презентовані на п'яти представницьких міжнародних науково-практичних конференціях і низці наукових семінарів кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка».

Основні положення й результати дисертації відображено в 13 публікаціях (із них 12 — одноосібні): 1 монографії, 5 статтях у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук; 2-х — у виданнях, унесених до наукометричних баз даних; 5 — у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій.

У відповідності до задуму роботи, здобувачкою науково зважено сформульовано мету й завдання дисертації, виокремлено об'єкт і предмет, окреслено інші елементи науково-термінологічного апарату, дібрано адекватні методи наукового пошуку.

Дисертація чітко структурована. У відповідності до актуальних вимог, вона вміщує анотації, ключові слова й перелік авторських праць двома мовами, вступ, три розділи, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Зміст представленої роботи відповідає основним завданням дослідження і відбиває їх реалізацію.

Аналіз тексту дисертації, автореферату, а також публікацій здобувачки дозволяє дійти висновку, що дослідження є самостійним, науково виваженим і завершеним, його відзначає наукова новизна й практичне значення.

Насамперед схвально відзначимо прагнення авторки всебічно вивчити й проаналізувати наявні у вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних джерелах формулювання фундаментальних понять дослідження, а саме: «бакалавр гуманітарних наук із міжнародних відносин» і «фахівець із міжнародних відносин». Уважаємо, що проведений термінологічно-компаративний аналіз і подані дисертанткою визначення цих понять є науково вмотивованими і відповідають сучасним тенденціям розвитку світової педагогічної науки.

Важливим результатом аналітичної роботи авторки зі широкою джерельною базою дослідження (356 позицій у перелікові, з них 177 — іноземними мовами) є встановлення й порівняльна характеристика особливостей професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади. Комплексний компаративний аналіз нормативно-правової бази освітньої галузі Канади, державних стандартів вищої професійної освіти, програм підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах країни та відповідного навчально-

методичного забезпечення дозволив К. Ю. Істоміній зробити обґрунтований узагальнювальний висновок про єдність і релевантність основних світових освітніх тенденцій піднесення вищої професійної школи й розвитку підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади в сучасних умовах, а також виявити й охарактеризувати основні специфічні ознаки цього процесу (узгодження провінційних і федеральних освітніх та професійних стандартів; моніторинг якості освіти; автономність університетів; реалізація принципів інтернаціоналізації, гуманізації й демократизації освітнього процесу; академічна мобільність; гнучкість змісту освітніх програм; орієнтація на академічну результативність; інтегрований характер освітніх програм; розвиток науково-дослідного потенціалу університетів; співпраця між університетами та діловим сектором, сферою промисловості, урядовими та громадськими організаціями).

Позитивно оцінюємо масштабне компаративно-педагогічне поле здійсненого дослідження: авторка не обмежується аналізом виключно канадського наукового й практичного досвіду підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади, наводить порівняння, приклади й підтвердження висунутих положень і досліджуваних явищ і фактів за науковими працями вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері педагогіки, міжнародних відносин, політології, культурології й соціології, хоча інколи це відволікає увагу дисертантки від розробки обраної проблематики на матеріалі Канади.

Значний науковий інтерес становлять здійснений у роботі структурно-функціональний аналіз концепцій і підходів (акмеології, конструктивізму, компетентнісний, андрагогічний, аксіологічний, інтеркультурний підходи, положення порівняльної професійної педагогіки, теорій людського, соціального і культурного капіталу, міжнародних відносин, формування змісту освіти й використання інноваційних технологій професійної підготовки фахівців, впливу форм і методів педагогічного процесу на формування особистості у вищій школі), які становлять базис професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади, та з'ясовані на цій основі спільні й відмінні характеристики цієї підготовки в університетах Канади й України, а також окреслені можливості використання прогресивних ідей і досвіду Канади в руслі модернізації університетської освіти України. Насамперед у цьому полягає наукова новизна одержаних результатів дослідження.

Незаперечним здобутком дисертації є цілісне розкриття процесу професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади у відповідності до з'ясованої моделі, що вміщує *цільовий, стимулювально-мотиваційний, змістовий, операційний, контрольно-регулювальний та оцінно-результативний компоненти*. Авторкою визначено сутність, виявлено й охарактеризовано взаємозв'язок між установленими складниками підготовки. Систематизація і здійснений у дисертації педагогічний аналіз умов (створення навчального середовища, співпраця з урядовими та громадськими організаціями, фаховість викладачів, актуальність знань і використання сучасних методів і технологій освіти), змісту (цикли навчальних дисциплін і практика) й *організаційно-методичних засад* (види, форми і методи навчання) підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади належать до значущих досягнень дослідження.

На підставі ґрунтовного вивчення проблеми К. Ю. Істоміна робить правомірний висновок про ефективність функціонування виявленої моделі підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади. Порівняльно-зіставний аналіз вітчизняного й канадського досвіду дозволив авторці з'ясувати проблеми й недоліки в реалізації підготовки фахівців із міжнародних відносин у вишах України та розробити рекомендації щодо використання прогресивних здобутків Канади в цій галузі для подолання виявлених вад на національному й інституційному рівнях. На пріоритетну увагу з-поміж них, на нашу думку, заслуговують: розроблення професійних стандартів галузі міжнародних відносин у співпраці зі всіма суб'єктами фахової підготовки; підтримка міжнародного освітнього співробітництва на всеукраїнському, регіональному й рівні вищого навчального закладу; створення умов і можливостей для організації навчання й виробничої практики, освітніх і професійних стажувань майбутніх фахівців із міжнародних відносин за кордоном, а також забезпечення академічної мобільності викладачів; уведення до освітніх програм підготовки громадської та волонтерської діяльності студентів як засобу формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців-міжнародників.

Використання теоретичних узагальнень дисертації, зокрема щодо можливостей удосконалення підготовки фахівців із міжнародних відносин у вишах України на основі творчого застосування прогресивних здобутків Канади на національному й інституційному рівнях, опрацювання сучасних

концепції міжнародних відносин і професійної освіти, в опублікованій авторкою за результатами наукового пошуку монографії «Професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин: досвід Канади», а також перспектива застосування її матеріалів і висновків у процесі професійної підготовки фахівців із гуманітарних наук за спеціальностями «Міжнародні відносини» й «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» в системі вітчизняної вищої освіти є підтвердженням практичного значення проведеного дослідження.

Принагідно зазначимо, що результати роботи впроваджено в педагогічний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Національного університету «Львівська політехніка», Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, що підтверджено відповідними довідками, долученими до матеріалів дослідження.

Автореферат і наукові публікації авторки представленої дисертації повністю відбивають основні положення і висновки, викладені у тексті роботи, й засвідчують належний науково-теоретичний рівень дослідження.

Водночас, дисертація К. Ю. Істоміної не позбавлена дискусійних аспектів, суперечностей і недоліків. Уважаємо за необхідне висловити з цього приводу такі зауваження й побажання.

1. У структурі вступної частини дослідження не варто виділяти такі складники, як *«Методологічна основа ...»* (автореф., с. 3; дис., с. 22) й *«Вірогідність результатів дослідження»* (автореф., с. 5; дис., с. 25-26), оскільки перший має формальний загальнопедагогічний характер і не відображує сутності здійсненого наукового пошуку; водночас, варто навести конкретні *теоретичні засади* порівняльно-педагогічного дослідження й, окремо, вчених, на здобутки й положення яких, власне, й спирається дисертантка; *встановлення вірогідності* результатів роботи належить до прерогативи експертної комісії спеціалізованої вченої ради, офіційних опонентів і науково-педагогічної громадськості.

2. Характеризуючи наукову новизну дослідження, дисертантка стверджує, що результатом наукового пошуку є *розробка й обґрунтування моделі професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади, що вміщує цільовий, стимулювально-мотиваційний, змістовий, операційний, контрольо-регулювальний, оцінно-*

результативний компоненти (автореф., с. 4, 13; дис., с. 5, 24, 86, 199, 210). Переконані, що й Канада, й Україна мають спільну, традиційну й усталену педагогічну модель підготовки фахівця у вищій школі; частково відмінними є підходи, принципи, засоби реалізації тощо — сутнісне наповнення її складників, що переконливо доведено авторкою в другому та третьому розділах дисертації (наприклад, дис., с. 196-197, табл. 3.1). Зокрема, тут сама К. Ю. Істоміна підсумувала: «Як засвідчує аналіз представлених даних, Канада розробила та підтримує ефективну модель професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин» (дис., с. 195, курсив наш — В. П.). Тому вважаємо за коректне й доцільне констатувати не обґрунтування й розробку моделі, яка функціонує незалежно від здійсненого дослідження, а з'ясування специфіки й характеристики професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин у відповідності до існуючої структурно-функціональної моделі процесу фахової підготовки в університетах Канади, що, крім цього, повністю відповідає другому завданню дисертації.

3. У дослідженні представлені особливості підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади (узгодження провінційних і федеральних освітніх та професійних стандартів; моніторинг якості освіти; автономність університетів; реалізація принципів інтернаціоналізації, гуманізації й демократизації освітнього процесу; академічна мобільність; гнучкість змісту освітніх програм; орієнтація на академічну результативність; інтегрований характер освітніх програм; розвиток науково-дослідного потенціалу університетів; співпраця між університетами та діловим сектором, сферою промисловості, урядовими й громадськими організаціями) (автореф., с. 4, 12; дис., с. 23-24, 210). На нашу думку, названо сутнісні характеристики функціонування системи вищої освіти Канади взагалі, безвідносно до специфіки підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин, тому їх утілення в процесі підготовки саме цих фахівців потребує додаткового уточнення.

4. На жаль, практичне значення результатів дослідження, крім опублікованої авторської монографії «Професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин: досвід Канади», має гіпотетично-перспективний характер. Одночасно, практична значущість дисертації була б значно переконливішою, якби її основні теоретичні положення, матеріали, висновки й узагальнення було, наприклад, реалізовано в розробці спеціального навчального курсу та його навчально-методичного супроводу, використано для

оновлення змісту чи імплементовано виявлені ефективні педагогічні форми, методи й засоби до методики викладання існуючих навчальних дисциплін за планом підготовки фахівців із міжнародних відносин.

5. На наш погляд, у другому розділі дисертації «Організаційно-педагогічні засади професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади» більш детального висвітлення й аналізу потребує практичний складник підготовки; недостатньо розкриті організаційні засоби та процедури вможливлення навчання і виробничої практики, освітнього й професійного стажування майбутніх фахівців із міжнародних відносин за кордоном.

6. Здійснюючи порівняльно-зіставний аналіз спільних і відмінних характеристик підготовки фахівців із міжнародних відносин у вишах Канади й України, дисертантка наводить освітньо-професійну програму спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (додаток Е, дис., с. 288-295), план навчального процесу і робочий навчальний план для спеціальності «Міжнародні відносини» (додатки Ж та И, дис., с. 296-301), які втілено в українських вишах. Проте, враховуючи вибрану тему дослідження, більш доцільною ілюстрацією дисертації вважаємо представлення в додатках оригінальних нормативних і навчально-методичних матеріалів канадських університетів для предметного підтвердження сформульованих узагальнень і висновків.

7. На жаль, авторці не вдалося уникнути декларативно-констатувального стилю, що інколи трансформує виклад матеріалу дослідження з аналітичної в описову площину й провокує до виголошення аксіоматичних істин. Наприклад: «У Канаді, як і в багатьох інших країнах світу, система вищої освіти постійно розвивається. Освітні системи в країні оновлюються відповідно до управління освітньою галуззю, визначення нових пріоритетів і стратегії, згідно з міжнародними тенденціями, що швидко змінюються» (дис., с. 78); «Непроста ситуація розвитку соціальних систем, а з нею — невизначеність майбутнього розвитку держави зумовлюють зміщення акценту на вдосконалення теорії та практики міжнародної діяльності для пошуку нових рішень щодо співпраці та реалізації стратегій зовнішньої політики» (дис., с. 199); «Отже, підґрунтя до всестороннього процвітання держави та суспільства полягає у неперервному пошукові шляхів вдосконалення професійної освіти для забезпечення кваліфікованих спеціалістів, здатних досягати високих цілей державного розвитку» (дис., с. 200) й подібне.

На завершення підкреслимо, що зазначені зауваження й побажання суттєво не впливають на рівень і якість дисертації та її загальну позитивну оцінку. Проведене дослідження дозволило авторці виявити особливості професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади й розкрити можливості використання прогресивних ідей і перспективного досвіду канадської вищої школи в Україні, що в сукупності забезпечило розв'язання важливого наукового завдання — вдосконалення процесу підготовки фахівців із міжнародних відносин у вітчизняній вищій освіті на шляху її інтеграції до світового наукового й освітнього співтовариства.

Таким чином, дисертація *«Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин в університетах Канади»* є актуальним, завершеним і самостійним дослідженням, яке характеризує наукова новизна й практична значущість. Дослідження відповідає паспорту спеціальності й вимогам пп. 9, 11-14 чинного «Порядку присудження наукових ступенів», які ставлять до кандидатських дисертацій, а його авторка *Істоміна Катерина Юрївна* заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент —

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи

Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

В. А. Погребняк

Підпис	<i>В. А. Погребняк</i>
Засвідчую	<i>[Signature]</i>
Пров. Фахівц.	
відділу кадрів	О.М.Паляниця